

A III. Országos Honismereti Konferencia állásfoglalása

I.

A Honismereti mozgalom húszéves, legalábbis mai szervezett formájában. Az elmúlt két évtizedben a mozgalom lényegesen fejlődött. Tisztázódott jellege, helye a közművelődésben, szerepe a korszerű műveltség kialakításában.

Elismert, élő politikai-közművelődési tömegmozgalom, amely az állampolgárok öntevékenységére épül, nyitott szellemű kisközösségeket teremt és tart fenn, erősíti a haza és a szocializmust építő magyar nép iránti tudatos szeretetet, s ezen keresztül része a nemzeti összefogásnak és cselekvésnek.

Tevékenysége kiterjed a történelmi múlt, a kultúra és a tudományok, a gazdaság fő területeire, erősen kapcsolódik a legújabbkori történelmünk fő folyamataihoz, a munkásmozgalom és az antifasiszta ellenállás, valamint a felszabadulásunk utáni három és fél évtized történetéhez.

Társadalmunk minden osztályát és rétegét tömöríti soraiban, szervezettebb lett anélkül, hogy mozgalmi jellege gyengült volna. Továbbra is jellemző a kisközösségi élettevékenység, a formai, a tartalmi és módszerbeli változatosság.

II.

A Konferencia megállapítja:

1. A Honismereti mozgalom – a Hazafias Népfront összefogásával – a párt-, állami és tömegszervezetek bővülő közreműködésével a legutóbbi országos tanácskozás (1976) óta is következetesen szolgálta azoknak a közművelődési és közéleti céloknak, törekvéseknek a megvalósítását, amelyeket a Hazafias Népfront testületi döntései a párt-, s az állami és a tömegszervezetek határozatainak figyelembevételével számára kijelöltek.

2. A két évtizedes eredmények és a megnövekedett mozgalmi feladatok azt igénylik a Hazafias Népfronttól, hogy tovább erősítse irányító, összefogó munkáját. Fokozott figyelemmel segítse a megyei és a fővárosi honismereti bizottságok tevékenységét, szervezze tapasztalatcseréiket, s készítse fel a bizottságokat a hatékonyabb összehangoló munkára.

3. A konferencia felkéri a Népművelési Intézetet, hogy a Honismereti Bizottság közreműködésével folytassa a honismereti középszintű képzés és továbbképzés bevált formáit, igényelje az egyetemek és főiskolák, az Országos Pedagógiai Intézet és a megyei továbbképző intézetek fokozottabb közreműködését a szakkörvezetők képzésében. Segítse az ifjúsági mozgalmak honismereti táborainak, szakkollégiumainak előkészítését, a diáknapok megrendezését, és a TIT nyári egyetemek hasonló jellegű terveinek kialakítását

Vállaljon részt továbbra is az Országos Honismereti Akadémia szervezésében, tematikájának kidolgozásában.

4. A mozgalom sajátos eszközeivel és lehetőségeivel segítse az öntevékeny munkásművelődést:

– az eddiginél több tanuló fiatalt, szakmunkást, aktív dolgozót és nyugdíjast vonjon be a szakma-, ipar- és technikatörténet kutatásába. A szakszervezetek vállalják a gazda szerepét és támogassák a vállalati és üzemi művelődési bizottságok ilyen irányú kezdeményezéseit. A hely- és üzemtörténeti kutatásnak, gyűjtésnek, az üzem és a lakóhely kölcsönhatása vizsgálatának nyerjenek meg szocialista brigádokat, hely- és üzemtörténeti szakköröket,

– tárja fel a munkásmozgalmi tevékenység, művelődés, az antifasiszta ellenállás sok múltbeli emlékét, hagyományát, s fordítson több energiát az összegyűjtött értékek tömegmértetű közkincsé tételére,

– a tanácsi és szakszervezeti művelődési otthonokban, klubokban, munkahelyeken és iskolákban egyaránt szorgalmazza honismereti, népművészeti, anyanyelvi és egyéb öntevékeny szakkörök létrehozását, mozgalmi és közösségi jellegű munkájuk további erősítését.

5. A Honismereti Bizottság a munkában érdekelt országos és területi párt-, állami és tömegszervezetekkel, oktatási, közművelődési és tudományos intézményekkel tanulmányozza a művelődő közösségek tevékenységi formáinak legjobban bevált típusait és segítse elő országos elterjesztésüket.

6. A közgyűjteményekre épülő országos és megyei táji, néprajzi, nyelvjárási-anyanyelvi, helytörténeti és egyéb pályázatok széles körű, tartalmas előkészítésével és népszerűsítésével a honismereti bizottságok segítsék a munka igényesebb és céltudatosabb végzését.

7. Az ország lakosságának növekvő része városokban él. Ezért a kisebb települések mellett fejleszteni szükséges a városok, városrészek és körzetek helytörténeti kutatását. A mozgalom támogassa a városok múltjának szocialista fejlődésének megismerését szolgáló helyi és országos akciókat, vetélkedőket. A népfrentbizottságok és tanácsok kezdeményezzék baráti körök, városszépítő egyesületek és más helyi közösségek létrehozását. Fordítsanak nagyobb figyelmet az új lakótelepeken a közösségi tudat kialakítására.

8. A mozgalom – összefogva a közgyűjteményekkel, tudományos szervezetekkel – továbbra is támogassa a helytörténeti, néprajzi, nyelvjárási, névgyűjtési, irodalmi-művészeti ágazatok tudománysegítő munkáját, adjon segítséget kataszterek, segédletek elkészítéséhez, valamint a kutatómunka szakmai színvonalának folyamatos emelését szolgáló gyűjtőtalálkozók szervezéséhez. A honismereti bizottságok segítsék elő a tudományos szervek és a társadalmi erők fejlődő, jó együttműködését a táj- és régiókutatásban, ebben hasznosítsák az MTA vidéki bizottságai nyújtotta lehetőségeket, és kérjék a tanácsok segítségét.

9. A honismereti közösségek kísérjék figyelemmel és fokozottan támogassák a nemzeti (történelmi, irodalmi, munkásmozgalmi stb.) emlékhelyeken folyó honismereti tevékenységet. A Honismereti Bizottság segítse a történeti intézetek, közgyűjtemények, így a Munkásmozgalmi Múzeum, a Petőfi Irodalmi Múzeum, továbbá a Magyar Partizánszövetség és az Országos Műemléki Felügyelőség, a TIT arra irányuló törekvéseit, hogy számba vegyék az ország területén található emlékműveket, emléktáblákat, gondoskodjanak megóvásukról és szervezzék folyamatos gondozásukat. A Honismereti Bizottság – az érdekelt szervekkel, tudományos intézményekkel a TIT-tel közösen vállaljon továbbra is részt helyi kutatással, pályázatokkal, kiállításokkal, vetélkedőkkel az évfordulós megemlékezé-

sekben, és ezen keresztül is járuljon hozzá a korszerű történelmi ismeretek terjesztéséhez, a torzításoktól mentes történelmi köztudat kialakításához.

10. A honismereti bizottságok segítsék a honismereti ország- és természetjárást, táborozásokat rendező mozgalmakat abban, hogy útjaikat, akcióikat minél jobban használják fel országunk történelmi, kulturális és természeti értékeinek, szocialista alkotásainak élményszerű megismertetésére.

A Honismereti Bizottság a Tájak, Korok, Múzeumok akcióra irányító Művelődési Minisztériummal, az Országos Természetvédelmi Hivatallal, a Természet tudományi Múzeummal és az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőséggel folytassa az ország történelmi, természeti értékeinek számbavételét és hasznosítását s szorgalmazza ezek hatékony védelmét, valamint az országosan megnyilvánuló tenniakarás összehangolását.

11. A Honismereti Bizottság a KISZ-szel, a Magyar Uttörők Szövetségével és a Magyar Honvédelmi Szövetséggel együtt megkülönböztetett figyelemmel segítse a honismereti mozgalom ifjúsági ágazatának fejlődését. Támogassa és népszerűsítse az ifjúság szocialista hazafias nevelése, alkotó életre való felkészítése szempontjából egyaránt jelentős országos és megyei ifjúsági honismereti táborokat és minden honismereti jellegű akciót.

12. A konferencia kezdeményezte, hogy a mozgalom által begyűjtött anyagok befogadására megyénként bázisintézményeket jelöljenek ki, továbbá leltárokat és megbízható nyilvántartásokat készítsenek azokról, hogy a tudomány, a politika és a közművelődés szolgálatában felhasználásra kerülhessenek.

13. A Hazafias Népfront által koordinált mozgalmak – a Honismereti és az Olvasó néperért – sok szállal kötődnek egymáshoz. A honismereti mozgalom új olvasói igényeket nevel a közéletben, mely visszahat az írói munkára, a közgondolkodásra. Ennek szellemében a szociográfiai irodalom fejlődése érdekében a két mozgalom együttesen segítse Magyarország Felfedezése könyvsorozat további gazdagodását. Egyik mozgalom sem nélkülözheti az anyanyelvi kultúra fejlesztését, az erre irányuló törekvések támogatását, a könyvtárak nyújtotta lehetőségek felkarolását. Mindkét mozgalom fejlődő formája az ifjúsági táborozások szervezése ezért törekedni kell arra, hogy a táborozások a közös feladatok műhelyei is legyenek.

14. Az évfordulók nemcsak az emlékezés, az ünneplés, hanem a számvetés, a tudatformálás, a történelmi ismeretszerzés nélkülözhetetlen alkalmai is, újabb csoportokat, rétegeket kapcsolnak be a kutatásba, a pályázatokba, és erősítik a patriotizmust, a szocialista nemzetköziséget. A Konferencia javasolja, hogy a Honismereti Bizottság jelentesse meg az 1981. évi részletes évfordulónaptár mellett a távlati – az 1982–85-ös évekre szóló – honismereti évfordulónaptárt is, hívja fel a figyelmet a tudomány, a politika, a technika, a művészet, a gazdaság stb. eddig kevésbé ismert területeire, hogy a kisebb közösségek is méltóan emlékezhessenek meg eseményeikről, alkotó elődeikről.

15. A népfrempolitikát, mint a munkásosztály háború és faszizmus elleni harcának stratégiáját és taktikáját a Kommunista Internacionálé 1935. nyarán üléséről VII. kongresszusa emelte a nemzetközi kommunista mozgalom általános irányvonalának rangjára. A honismereti bizottságok szorosan együttműködve a levéltárakkal, történelmi intézetekkel, archívumokkal, múzeumokkal készítsék elő a magyar népfrempozgalom közelgő 50. évfordulójának méltó megünneplését szolgáló, a megyék, városok, községek mozgalmi tevékenységét megőrkítő gyűjtő-, kutatómunkát. Dolgozzák fel a nemzeti egység erősítésében a

béke, a társadalmi haladás, az ország népe előtt álló legfontosabb feladatok meghatározásában és azok végrehajtásában való részvételüket.

16. A mozgalom módszertani folyóirata a Honismeret, tartalmában egyre rendszerezettebben, következetesebben tükrözi a mozgalom sokoldalúságát. A Honismeret Szerkesztő Bizottságának a jövőben törekednie kell arra, hogy a területi munkát ismertető cikkek megoszlása egyenletesebb, folyamatosan jelentkező legyen. Fordítson külön figyelmet a honismereti munkának mai életünkkel való kapcsolatára. A Honismereti Bizottság gondoskodjék arról, hogy a folyóirat eljusson minden szakkörhöz, irányító intézményhez, érdemes egyéni kutatóhoz és a nagyobb könyvtárakba.

III.

A konferencia köszönetet mond a Honismereti mozgalom testületeinek, közösségeinek és minden egyes tagjának ügybuzgó, eredményes munkájukért, hasonlóképpen a párt-, az állami és társadalmi szervezeteknek, mozgalmaknak, intézményeknek a mozgalom megértő támogatásáért.

Kéri az illetékes párt-, állami és társadalmi szervezeteket, mozgalmakat, intézményeket, hogy a továbbiakban is támogassák törekvéseit a szocialista tudat alakításában, formáinak és lehetőségeinek teljesítésében. Kezdeményezzék és támogassák olyan kiadványok megszületését, amelyek módszertani segítséget adnak a honismereti munka fejlődéséhez, illetőleg publikálják a mozgalom tudománysegítő eredményeit.

Szombathely, 1981. február 21.

Az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők köszöntése¹

Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya több szempontból is fontosnak tartja és nagyra értékeli az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők munkáját és a Magyar Néprajzi Társaságon, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaságon keresztül lehetőségeihez képest támogatja is azt.

Köztudomású, hogy országunk munkaerőgondokkal küzd, s hogy tudományos kutatásunk munkaerőkapacitása is erősen korlátozott. Ugyanakkor mind a nyelvtudomány, mind a néprajz területén vannak olyan jelentős feladatok, mint országunk helyneveinek összegyűjtése, a tájszógyűjtés, a regionális tájszótárak készítése, a különféle néprajzi terminológiák tanulmányozása, a népi anyagi kultúra elemeinek, tényezőinek, rendszerének feltárása, a társadalmi kultúra, a népzene, a néptánc, a népi díszítőművészet alkotásainak gyűjtése, leírása, amelyek rendkívül nagyméretű gyűjtőmunkát igényelnek. Ezeknek a feladatoknak az ellátását sem az MTA, sem pedig más kulturális intézményünk nem tudná saját kutatói erejével megoldani. Ha csak erre kellene támaszkodniuk, olyan hosszú időbe kerülne a szükséges gyűjtés elvégzése, hogy közben a kutatás tárgya esetleg el is tűnne már a néprajzból vagy a népi kultúrából.

Éppen ezért a tudománypolitikai irányelvek már hivatalos feladattá is tették a rejtett kutatási kapacitások feltárását. A figyelem először az egyetemekre irányult, azonban az utóbbi évtized tapasztalatai megmutatták, hogy a felsőoktatásban dolgozók kutatási ereje

¹ Elhangzott Egerben, az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők IX. Országos találkozóján, 1979. augusztus 17-én.

vagy már korábban beépült az országos tervekbe, vagy az utóbbi években szívták fel azt szinte teljesen a kutatási igények. Így éledt ujja az a régi tapasztalat, hogy a magyar tudományos kutatásnak van olyan széles körű utánpótlási és tartalékalapja, amely valamikor régen a fontos tudományos feladatok megoldásában sokszor igen értékes munkát végzett. A közép- és alsófokú oktatásban működő tanárok és tanítók széles rétegei voltak azok az alapok, amelyek valaha a tudományos kutatás és a felsőoktatás utánpótlását szolgáltatták, de gyakran és középiskolában működve is értékes tudományos munkára voltak képesek.

A tudományos kutatás és a felsőoktatás kapcsolata a közép- és alsófokú oktatásban dolgozókkal azonban az utóbbi évtizedekben a hivatalos intézkedések ellenére sajnálatosan meggyengült vagy csaknem megszakadt. Éppen ezért igen fontosnak kell tartanunk azokat az erőfeszítéseket, amelyeket az MTA irányítása alatt álló tudományos társaságok tesznek a közép- és alsófokú oktatásban dolgozó tanároknak a tudományos munkába való bevonására és mozgósításukra olyan tudományos feladatok megoldására, amelyek közreműködésük nélkül sohasem lennének megoldhatók. Az önkéntes tájnyelvi és néprajzi gyűjtőmunkában tehát szerencsés módon két oldalról jövő igény találkozik össze: a tudományos feladatoké s az azokra váró tudományos kutatási kapacitásé. Ha anyagi és munkaerő-lehetőségeink eddig még nem tettek is lehetővé a közép- és alsófokú oktatásban dolgozó pedagógusok számára olyan munkafeltételeket, mint amilyenek között valaha a múlt tudós, középiskolai tanárai dolgoztak, örömmel, tisztelettel és nagybecsüléssel kell megállapítanunk, hogy mai utódaik nehezebb munkakörülmények között is nagy számban kapcsolódnak be az önkéntes tudományos kutatómunkába.

Az önkéntességet külön szeretném hangsúlyozni. Köztudomású, hogy korunk társadalmában, termelőmunkájukban, milyen feszültségek forrása a kötelességszerű vagy kényszerű munka hányadának megnövekedése az önkéntessel szemben. A munkaszervezés tudománya egyre világosabban ismeri fel az önkéntes munka- vagy feladatvállalás hallatlan jelentőségét az elérhető eredmények szempontjából. Az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők mozgalmában ez a felismerés már jóval korábban tetet öltött és példát mutathat más területek számára is.

Az önkéntes tudományos kutatás nem lebecsülendő eredménye az sem, hogy a tudomány és a társadalom szélesebb rétegeinek szerves kapcsolatát teremti meg, s minthogy ez a gyűjtőmunka mindig helyhez kapcsolódik, jelentős szerepe van a társadalmi tudat formálásában is. Szemben azzal a filozófiai absztrakcióval, amely szerint az ember először ember, azután magyar, azután egy város vagy falu polgára, végül esetleg brigádtag, ma egyre világosabbá válik, hogy minden ember a kisebb közösségeken keresztül válik csak a nagyobb közösségek teljes értékű tagjává. Éppen ebben rejlik a táj kutatásának és megismerésének, a honismeretnek jelentősége szocialista hazafiságtudatunk fejlesztése szempontjából.

Harmatta János

Varrottas lepedő szegélye 1766-ból (Erdély)